

DE „KEIZERSKROON” TE AMSTERDAM

DOOR

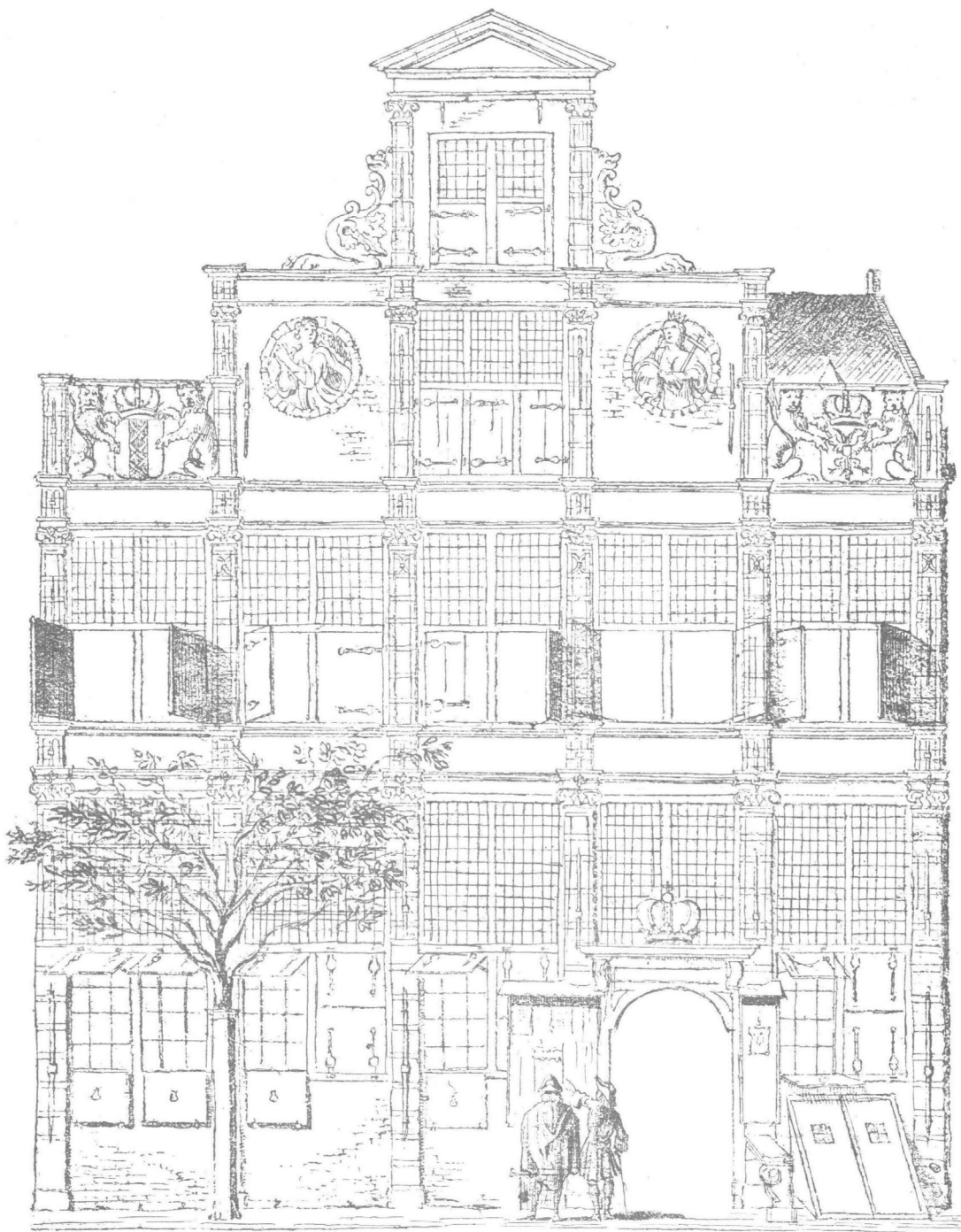
J. R. DE KRUYFF.

NZE prent, genomen naar een schetsteekening van 't jaar 1725 (thans in het bezit van de gemeente Amsterdam) verbeeldt den voormaligen gevel van het gebouw „de Keizerskroon” te Amsterdam, waarin, vóór onze stad de staatsche zijde koos (1578), het Burger-Weeshuis en na dien tijd, althans van de tweede helft der zeventiende eeuw af, een deftige herberg was gevestigd.

Even oud als nu die teekening is, mag zoo ongeveer de gevel geweest zijn toen hij werd afgebeeld.

Immers omstreeks 1560 verkregen de regenten (vaders zeide men toen) vergunning van PHILIPS tot het houden eener loterij om het weeshuis, welks middelen schaars waren, te verbouwen. Blijkens enkele oude rekeningen in het Weeshuis-archief bewaard, werd in 1562 met het bouwen van een achterhuis en in 1568 met het bouwen van een tusschengebouw het laatste deel van het geld verbruikt, dat door de loterij was binnengevloeid. Ongelukkiglijk zijn in dit archief geen bescheiden voorhanden, waaruit wij zouden kunnen opmaken, wie, bij den bouw van den Kalverstraatgevel, als architect, Weeshuisvaderen ter zijde stond. De achterhuisbouw schijnt geleid te zijn geworden door den metselaar JAN JOOSTEN, die reeds in 1569 door GERBRANDT HENDRICKSZ als metselaar voor de gewone werkzaamheden was vervangen. JAN JOOSTEN had het land geruimd. Hij was in 1568 wegens de religie ingedaagd. Het is niet onwaarschijnlijk, dat deze JAN JOOSTEN, die in 1560 woonde aan de Nieuwe Zijde op het Heiligland (over het Begijnhof tusschen Vóór- en

AFBEELDING VAN DEN VOORGEVEL VAN HET BURGER-WEESHUIS IN DE KALVERSTRAAT,
LATER DE KEIZERSKROON, OMSTREEKS 1560 GEBOUWD.

(Fac-simile eener teekening van 1725).

Achterburgwal) de vader was van den zooveel beter bekenden bouwmeester JOOST JANSZ, bijgenaamd BILHAMER.

Evenmin is het onwaarschijnlijk, dat de man, die in 1562 bouwkundige van weeshuisvaderen was, ook in 1560 hun zijne diensten heeft gepraesteerd. In dit geval is hij als ontwerper van onzen gevel te beschouwen.

Toen de weeshuisvaders tot den verbouw besloten, had de renaissance pas haar intrede gedaan in ons vaderland; zij blijkt duidelijk nog een vreemdelinge te wezen, die wel onze taal niet behoorlijk kon verstaan of spreken, maar toch alreeds poogde zich verstaanbaar uit te drukken.

Om maar iets te noemen: had zij de juiste vertaling — in renaissance-vorm — van den bij ons sinds lang inheemschen trapgevel blijkbaar nog niet gevonden.

Wel is hier een topgevel te zien, trapsgewijze volgende de stijgende lijnen van het dak (wat de hier geteekende zoldervensters inderdaad achter den top doen vermoeden), maar de oplossing schijnt eerder een concessie aan de landsgebruikelijke bouwvormen te zijn, dan een welgeslaagde proeve van de kunst om een breed gebouw met een goed geproportioneerden trapgevel te kroonen; daarvoor spreken de horizontale lijnen nog te sterk en zijn de verhoudingen te zeer gedrukt.

In hoofdzaak is hier eenige gelijkenis te bespeuren met den topgevel van een woonhuis aan het oud Munsterkerkhof te Utrecht, waarvan de teekeningen in het stedelijk museum aldaar berusten en waarnaar een restauratie-schets beproefd is in het bekende, verdienstelijke plaatwerk van EWERBECK und NEUMEISTER: „die Renaissance in België und Holland.”

Hoe men in lateren tijd het vraagstuk wist op te lossen om een gevelvlak van vijf vensterbreedten in een trapgevel te doen eindigen, leert ons het Amsterdamsche „Huis-met-de-hoofden.”

Maar ook in andere opzichten wijst onze afbeelding op de 16de eeuw als tijd van stichting van het gebouw. Immers het geheele gevelvlak is van onder tot boven toe door pilasters verdeeld; gelijk men dit mede opmerkt o. a. aan den ouden gevel van het „Duivelshuis” te Arnhem (E. u N); aan de afbeelding van het voormalig stadhuis te Utrecht, dat in rijken vroeg-rennaissance stijl van omstreeks het jaar 1540 gebouwd, in 't jaar 1830 werd afgebroken (E. u N); aan den gevel van een nog bestaand woonhuis in 1571 te Zwolle gebouwd (IJZENDIJKE: „Documents classés”), enz.

In een later tijdperk der Hollandsche renaissance mist men deze pilasterverdeeling tot beneden toe; toen liet men tot aan de eerste verdieping den gevel naakt en onverdeeld, en bouwde eerst, hooger op, de verdeeling door zuilen of pilasters — vooruit-springend op consoles — ten gevel uit.

Totdat weder in het vervaltijdperk van den stijl de Italiaansche manier op nieuw de overhand kreeg, waarvan o. a. het Delftsche stadhuis met zijn pilasterverdeeling tot onder op den grond een sprekend voorbeeld geeft.

Nog meer kenmerken schijnen op de vroegste periode van den stijl te wijzen, als: de ietwat Vlaamsche manier om het geheele gevelvlak in vensters op te lossen, zonder andere ruimte dan voor een smallen ondersteuningsvorm daartusschen over te laten. Ook behooren daaronder de médaillons met beeldwerk in haut-relief, die mede gevonden worden boven aan den gevel van het stadhuis te Nijmegen, van het „duivelshuis” te Arnhem, beiden uit den overgangsstijl, en anderen.

Eindelijk moet ik wijzen op de afwezigheid van sprekend gebogen lijnen in het gevelvlak, zoo eigenaardig voor onze bouwwijze in berg- en baksteen; hetzij dan in vereeniging met het overgeleverde middeleeuwsche blindbogenstelsel (als aan de kanselarij te Leeuwarden en de Dordtsche woonhuisjes), hetzij als ontlastingsboog boven de steenen kruisvensters, die, tot het midden der 17de eeuw, zelden ontbreekt.

Tijdens de stichting van den hier afgebeelden gevel der „Keizerskroon” had de Italiaansche renaissancestijl zich bij ons nog niet geacclimatiseerd, hij had nog maar weinig nationale elementen in zich opgenomen.

Eerst later zou hij dat doen, maar dan ook blijk geven, dat hij gaarne tot volledige verbroedering geneigd was.

En juist die harmonisch saamgedachte vereeniging van kenschetsende bouwvormen, aan beide stijlen: den middeleeuwsch noordelijken en den italiaanschen stijl ontleend, heeft onze Nederlandsche renaissance, in het tijdperk van haar grootsten bloei, gemaakt tot een der merkwaardigste verschijningen in de geschiedenis der bouwkunst.

Om nog even op den ouden Weeshuisgevel terug te komen mogen wij opmerken hoe de bouwmeester de bestemming van het gebouw door de beide medaillons in den topgevel heeft aangeduid, en hoe hij, door 's Konings wapen en dat van de stad in de vakken bezijden dien top te plaatsen, te kennen gaf, dat door 's konings goedheid en der stede mildheid het Weeshuis was gegroeid tot wat het op dat oogenblik was.

De naam „de Keizerskroon” schijnt eerst na de ontruiming aan het huis gegeven te zijn; wellicht in concurrentie met de niet minder deftige herberg „het Keizershof” voor op den Nieuwendijk. Het waardigheidsteeken prijkt duidelijk boven de deur. En dat er publieke verkoopingën gehouden worden, dat herinnere men zich uit REMBRANDTS lijdensgeschiedenis; maar wie het zich niet herinnert kan het zien aan het bord, waarnaar de beide voorbijgangers staan te kijken.

